

Transnationella konsekvenser av konflikten i norra Nigeria

Gabriella Ingerstad

Den nigerianska väpnade gruppen Boko Haram har under de senaste fem åren engagerat sig i en intensiv terrorkampanj mot den nigerianska staten och rörelsen angriper i allt större utsträckning civila mål. Hundratusentals människor har tvingats på flykt och tusentals har dödats under konflikten mellan Boko Haram och de nigerianska säkerhetsstyrkorna. Trots att konflikten har sin grund i interna politiska och socio-ekonomiska problem har stridigheterna konsekvenser för säkerhet och stabilitet i hela regionen, och i längden också för internationell fred och säkerhet. Denna briefing analyserar de senaste årens utveckling av konflikten och dess transnationella konsekvenser.

Boko Haram bildades kring början av seklet och har bedrivit en väpnad kamp mot den nigerianska regeringen sedan dess ledare dog under oklara omständigheter i polisens förvar 2009. Gruppen har som mål att upprätta en stat styrd av det islamiska lagssystemet sharia, motsätter sig västerländska influenser och anser att den nigerianska statsapparaten bidrar till förtrycket och marginaliseringen av muslimer i framförallt norra Nigeria. Sedan 2011 har Boko Haram trappat upp sina attacker mot byar, kyrkor, marknader, sjukhus och skolor, liksom mot moderata muslimer och representanter för den nigerianska staten. 2014 kännetecknas av en ytterligare eskalering med minst 4000 personer dödade i konflikten under årets första hälft,¹ fler än något annat år sedan rörelsen bildades. I april kidnappades över 200 skol flickor i nordöstra Nigeria vilket ledde till att gruppen fick stor internationell uppmärksamhet.

För att förstå Boko Harams transnationella förbindelser är det viktigt att ha i åtanke att rörelsen inte är en centraliserad enhetlig organisation utan består av olika fraktioner. Samarbetet mellan Boko Haram och andra grupper sker oftast inte på en strukturerad central nivå utan snarare inom nätverk baserade på relationer mellan individer, vilket gör det komplicerat att studera relationerna mellan dessa rörelser. Vidare fluktuerar ofta lojaliteter inom den här typen av decentraliserade organisationer och nya fraktioner uppstår ständigt, vilket ytterligare försvårar möjligheten att kartlägga kopplingar mellan rörelser.

Abubakar Shekau är ledare för kärntrupperna av rörelsen sedan 2009 men organisationen består av olika falanger såsom Ansaru, vilken formellt bröt sig loss från rörelsen i början av 2012 i protest mot Boko Harams urskiljningslösa våld mot civila. Ansaru har beskrivits som al-Qaidas gren i Nigeria, har en mer uttalad internationell agenda och ägnar sig i stor utsträckning åt kidnappningar av utlänningar. Efter Frankrikes intervention i Mali har al-Qaidas gren i Nordafrika,

¹ Detta omfattar offer för både Boko Haram och de nigerianska säkerhetsstyrkornas våld.

AQIM², försvagats och tryckts tillbaka vilket har lett till att samarbetet mellan AQIM och Ansaru reducerats. Detta har gjort att Ansaru och Boko Haram återigen har närmat sig varandra och utför gemensamma operationer, vilket visar på den komplicerade dynamiken inom och mellan dessa organisationer.

Transnationella kopplingar?

Trots att Boko Harams agenda i grunden är inhemsk pekar tidigare forskning på att rörelsens internationella kopplingar har stärkts under de senaste åren. 2011 utförde gruppen ett attentat mot FN:s kontor i Abuja, vilket var den första attacken mot ett icke-nigerianskt mål. I samband med detta gjordes ett uttalande att attacken är en del av ett globalt krig mot de krafter som enligt rörelsen förtrycker muslimer. Efter detta attentat går det att urskilja ett ideologiskt och strategiskt skifte hos Boko Haram: rörelsen identifierar sig själv alltmer med al-Qaida och de transnationella terroristnätverk som för ett globalt krig mot väst. Boko Harams ledare Abubakar Shekau har uttalat solidaritet med ledare för olika extremistgrupper såsom IS³, al-Qaida och de afghanska talibanerna. Under de senaste två åren har Boko Haram också gjort uttalanden på arabiska, någonting som tyder på att man vill nå ut till jihadister med en transnationell agenda. Relationen och kopplingarna till andra jihadiströrelser är dock inte helt klarlagda. Det finns indikationer på att organisationen har samarbetat med somaliska al-Shabaab, samt AQIM, MUJAO⁴ och Ansar Dine i Mali, och att de olika väpnade grupperna bistår varandra militärt, logistiskt och finansiellt. Vidare uppges medlemmar ur Boko Haram också ha utbildats i Mali, Somalia, Algeriet och möjligen även i Afghanistan och Sudan. De medel och metoder Boko Haram har börjat använda sig

² al-Qaida in Islamic Maghreb.

³ The Islamic State är också känt som the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL), Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) samt the Islamic State of Iraq and al-Sham.

⁴ Mouvement pour le Tawhîd et du Jihad en Afrique de l'Ouest.

av på senare tid, såsom alltmer sofistikerade sprängmedel och kvinnliga självmordsbombare, tyder även på att individer inom organisationen har utbildats av andra terroristgrupper.

Eller en del i ett propagandakrig?

Samtidigt är det viktigt att vara kritisk till de kopplingar som görs mellan Boko Haram och transnationella terrornätverk såsom al-Qaida. Boko Haram har mycket att vinna på att utmåla sig som en transnationell aktör och det är mycket möjligt att dess ledare använder sig av en sådan retorik som en del i en strategi för att locka till sig nya finansierare och få internationell uppmärksamhet. Då information som rör Boko Harams relationer med transnationella terrornätverk är bristfällig och svår att verifiera är det viktigt att ha i åtanke att ett propaganda- och informationskrig pågår mellan Boko Haram och den nigerianska regeringen. En beskrivning av Boko Haram som en terroristorganisation med transnationella kopplingar ökar också möjligheterna för Nigerias regering att säkra internationellt ekonomiskt, politiskt och militärt stöd. Att beskriva konflikten med Boko Haram som en del i det globala kriget mot terrorismen minskar även risken för internationell kritik mot de hårdföra militära metoder Nigerias säkerhetsstyrkor använder sig av.

Ett regionalt problem

Konflikten mellan Boko Haram och Nigerias regering riskerar att leda till ökad politisk instabilitet i landet, vilket kommer att påverka hela regionen. Boko Haram utgör ett hot mot staterna i regionen, mot regional stabilitet och inte minst mot mänsklig säkerhet då de flesta offren är civila. Utöver hundratusentals internflyktingar har tiotusentals civila sökt tillflykt i grannländerna, vilket har lett till en humanitär katastrof i norra Nigeria och regionen i stort.

Flera av Boko Harams medlemmar kommer från Mali, Kamerun, Tchad och Niger och historiska etno-lingvistiska band mellan folken i norra Nigeria och grannländerna har gjort att Boko Haram kunnat utvecklat nätverk i flera av staterna i regionen. Boko Harams medlemmar utgörs i stor utsträckning av individer från folkgrupperna Kanuri, Hausa och Fulani som befolkar de länder som gränsar till nordöstra Nigeria. Den fria rörligheten inom ECOWAS⁵, grannstaternas svaga kapacitet att kontrollera sitt territorium samt den bedrägliga socio-ekonomiska situationen i området har också underlättat för organisationen att etablera fristäder, baser och träningsläger i de kringliggande länderna.

⁵ Economic Community of West African States.

Det undantagstillstånd som Nigerias regering införde 2013 i tre delstater i norra Nigeria, Borno, Adamawa och Yobe, har inte haft önskad effekt. Detta beror i stor utsträckning på Nigerias avsaknad av territoriell kontroll och att rörelsens medlemmar har kunnat fly in i närliggande stater för att söka skydd. Under de senaste åren har Boko Haram och dess olika fraktioner kommit att utgöra ett allt större regionalt hot. Framförallt har grannlandet Kamerun drabbats men organisationen är även aktiv i Niger och Tchad. Medlemmar ur rörelsen har också bistått AQIM i dess strider i norra Mali. Vissa uppgifter pekar även på att individer med kopplingar till Boko Haram har befunnit sig i norra Centralafrikanska republiken.

Gruppen rör sig fritt över den i princip obebakade gränsen till Kamerun och avsaknaden av fungerande infrastruktur i de norra delarna av grannlandet har gjort det möjligt för Boko Haram att etablera baser och utbildningsläger där. Sedan 2013 har Boko Haram utfört en rad kidnappningar i Kamerun. I början av 2013 kidnappades en fransk familj som en vedergällning för att fransk trupp gick in i Mali. Detta var Boko Harams första större operation utanför Nigeria. Kamerun har svarat militärt på hotet och omkring 3000 soldater är stationerade nära gränsen. Givet den otillgängliga terrängen och det svårbevakade området rör sig dock Boko Haram fortfarande relativt ostört och fortsätter att angripa militära mål, utföra kidnappningar och terrorisera civilbefolkningen. Under sommaren 2014 har Boko Haram intensifierat sina operationer i Kamerun och uppges ha rekryterat hundratals unga kamerunier i syfte att intensifiera kriget mot Kameruns regering.

Tchads president Idriss Déby har beskrivit Boko Haram som ett permanent hot i regionen och i ett uttalande uttryckte Déby att Tchad är redo att föra ett "totalt krig" mot den väpnade gruppen. Boko Haram opererar i områdena kring Tchadsjön och anhängare tros befinna sig i huvudstaden N'Djamena. Grannlandet Niger har främst fungerat som en fristad för organisationen men har drabbats av attacker från andra terroristgrupper med påstådda kopplingar till Boko Haram. Boko Haram uppges rekrytera personer i sydöstra Niger, främst från folkgruppen Kanuri som befolkar båda sidor av gränsen. Vid flera tillfällen har misstänkta Boko Haram-sympatisörer arresterats och efter en attack mot ett fängelse nära huvudstaden Niamey lyckades flera Boko Haram-anhängare fly. I hopp om att inte förvärra situationen har regeringen i Niamey länge förhållit sig avvaktande gentemot Boko Haram och undvikit att bemöta gruppen med våld i någon större utsträckning.

Regionalt samarbete

Flera initiativ att utveckla det regionala samarbetet har tagits men avsaknad av kapacitet och vilja att samarbeta har försvärat implementering av dessa initiativ. Länderna i regionen har dock ingått olika samarbetsavtal för att bekämpa Boko Haram. Redan 1998 etablerade Tchad, Niger och Nigeria en *Joint Multinational Task Force* i syfte att gemensamt bekämpa transnationell organiserad brottslighet. 2009, då Boko Haram intensifierade sin väpnade kamp, utökades mandatet till att också omfatta terrorism. Dessa tre länder har utfört gemensamma gränspatruller samt militära och polisära operationer tillsammans. Relationen mellan Nigeria och Kamerun har varit mer komplicerad då de två länderna under en lång tid befann sig i en gränskonflikt.

Under 2014 har det regionala samarbetet intensifierats. I maj träffade representanter från EU, Frankrike, Storbritannien och USA regeringscheferna från Nigeria, Tchad, Niger, Benin och Kamerun på en konferens i Paris för att diskutera Boko Haram, terrorism och andra säkerhetsutmaningar i regionen. Under konferensen beslutades att det regionala samarbetet skulle intensifieras genom en mängd åtgärder såsom att utföra samordnad patrullering, etablera mekanismer för att övervaka gränserna samt intensifiera informationsutbyte mellan staterna. De externa aktörerna har åtagit sig att koordinera sitt stöd och bidra till det regionala samarbetet genom att bistå med teknisk expertis, utbildningsinsatser samt stöd till gränsövervakningsprogram. I juni beslutade Kamerun, Tchad, Niger, Nigeria och Benin att sätta upp en gemensam extern underrättelseenhet⁶ i Abuja i syfte att mer effektivt hantera och dela information som rör Boko Haram. Utrikesministrar och representanter från ovan nämnda länder möttes i London senare i juni. Under mötet, där också AU och FN deltog,

⁶ Regional Intelligence Fusion Unit, där också Frankrike och USA ska representeras.

befästes de beslut som tagits i Paris och internationella partners bekräftade att de ska intensifiera sitt militära stöd till länderna i regionen. I juli annonserade försvarsministrarna från Nigeria, Kamerun, Tchad och Niger att de ska bidra med 700 individer var till *Joint Multinational Task Force* i syfte att bekämpa Boko Haram.

Afrikanska unionen (AU) har uttalat stöd för de berörda ländernas regeringar och de regionala initiativ som har tagits för att bekämpa Boko Haram. AU diskuterar även möjligheterna att upprätta en regional styrka för att ytterligare ge stöd i kampen mot gruppen. Exakt hur denna styrka skulle se ut och huruvida den skulle utgöras av ovan nämnda *Joint Multinational Task Force* återstår att se. AU har hållit en låg profil i frågan och var inte inbjuden till det möte mellan statscheferna i regionen som hölls i Paris i maj, även om representanter deltog i uppföljningskonferensen i London.

Den västafrikanska samarbetsorganisationen ECOWAS har uttalat stöd till Nigerias regering och har beslutat att ingå ett partnerskap med den centralafrikanska motsvarigheten ECCAS⁷, där Tchad och Kamerun är medlemmar, i syfte att bekämpa Boko Haram. 2013 utarbetade Nigeria och andra medlemmar i ECOWAS en strategi och handlingsplan för att bekämpa terrorism. Dock har ECOWAS och organisationens medlemsstater kritiserats för att inte implementera de överenskommelser som slutits.

Den internationella dimensionen

Trots att Boko Haram fortfarande har fokus på Nigeria finns det en risk att den väpnade konflikten kan få återverkningar på internationell fred och säkerhet. Konflikten spiller redan över till länder i regionen och företrädare för gruppen har vid ett flertal tillfällen uttryckligen uttalat hot mot USA och motsatt sig Nigerias truppbidrag till FN:s insats i Mali. Mycket tyder på att externa aktörer försöker stärka sina positioner i Nigeria. Landet har Afrikas största ekonomi, kontinentens största befolkning och står för en betydande del av världens oljeproduktion. Således är Nigeria en viktig handelspartner till en mängd länder såsom USA, Kina och många av EU:s medlemsstater. Vidare är Nigeria geostrategiskt viktigt givet närheten till Sahel och konflikten i Mali.

USA har sedan tidigare ett militärt samarbete med Nigeria och har nu skickat trupp till Tchad, traditionellt en del av den franska intressesfären i Afrika, för att stödja länderna i regionen i kampen mot Boko Haram. Storbritannien har beslutat att öka sitt militära stöd till Nigeria och länder som Kina, Ryssland, Israel och Pakistan har erbjudit stöd till Nigerias regering i syfte att bekämpa terroristgruppen. I augusti 2014 lanserade

⁷ Economic Community of Central African States.

Frankrike operation *Barkhane* som syftar till att bekämpa terrorism i Sahel. Operationen har sin bas i Tchad men ska även täcka Mali, Niger, Burkina Faso och Mauretanien, länder där Boko Haram-anhängare är aktiva. Det är inte otänkbart att Boko Haram ser den externa inblandningen som ett bevis på att Nigerias regering styrs av västs intressen och kommer att använda detta som en ursäkt att trappa upp sin terrorkampanj. På så vis kan det internationella militära engagemanget bidra till att konflikten får en internationell dimension som tidigare saknats, vilket kan spela Boko Haram i händerna.

Möjligheter och utmaningar

De berörda länderna står inför en mängd utmaningar när det gäller att återupprätta säkerheten för befolkningen och förhindra en ytterligare destabilisering av regionen. När det gäller en regional styrka är en möjlighet att upprätta en liknande styrka som den AU-operation som för tillfället bekämpar LRA⁸ i de centrala delarna av Afrika. LRA opererar liksom Boko Haram i ett otillgängligt område som sträcker sig över flera länder. En annan gemensam nämnare med de länder där LRA rör sig är dessa staters svaga kapacitet och avsaknaden av fungerande statliga institutioner och territoriell kontroll. AU:s och FN:s strategi för LRA har flera dimensioner där man inte bara fokuserar på en militär lösning utan också arbetar för att öka incitamenten för individer att lämna rörelsen liksom betonar vikten av socio-ekonomisk utveckling. En sådan strategi behövs även för Boko Haram och måste innefatta möjligheter till en politisk lösning i Nigeria samt försäkringar om att avhoppare kan ges möjlighet till amnesti. FN har utarbetat en multidimensionell strategi för att stödja Nigeria i kampen mot Boko Haram där både militära och socio-ekonomiska lösningar lyfts fram, vilket är positivt. Vidare har FN:s säkerhetsråd fört upp Boko Haram, dess ledare Abubakar Shekau samt splintergruppen Ansaru på FN:s sanktionslista (för al-Qaida). Detta innebär reseförbud, frusna tillgångar och vapenembargo riktade mot dessa aktörer.

Även om Boko Haram under de senaste åren har fått tydligare kopplingar till transnationella terroristnätverk är rörelsen i grunden ett internt nigerianskt problem. Ett alltför starkt fokus på den transnationella dimensionen riskerar att reducera den nigerianska regeringens ansvar att lösa de underliggande politiska och socio-ekonomiska problem som ligger till grund för att Boko Haram bildades och fortsatt kan operera och rekrytera. Vidare innebär en militär lösning på problemet en risk då detta tidigare har lett till en militarisering av regionen, någonting som inte gynnar civilbefolkningen. En militär lösning må fungera som metod för att bekämpa

⁸ Lord's Resistance Army.

en fiende i en väpnad konflikt men passar illa för att främja mänsklig säkerhet i Nigeria.

Då internationella partners tillhandahåller utbildning, utrustning och annat stöd till säkerhetsstyrkorna i dessa länder är det av yttersta vikt att försäkra sig om att detta inte leder till ett förstärkt hot mot civilbefolkningen. Bland annat Nigerias och Tchads militär har gång på gång anklagats för kränkningar av mänskliga rättigheter, utomrättsliga avrättningar och övervåld mot civila. Det internationella samfundet bör försäkra sig om att respekt för mänskliga rättigheter, respekt för rättsstaten liksom skydd av civila prioriteras. I annat fall finns en överhängande risk att de reguljära säkerhetsstyrkorna istället utgör ytterligare ett hot mot befolkningen, tillsammans med väpnade grupper såsom Boko Haram.

Gabriella Ingerstad
Säkerhetspolitisk analytiker

Se även:

Henrik Persson, *Terrorism i norra Nigeria – en bakgrund*, FOI Memo 4815, 2014.

Henrik Persson, *Nigeria – An Overview of Challenges to Peace and Security*, FOI-R--3834--SE, 2014.